

Samenvatting AANVALSPLAN GRUTTO

Een initiatief van Pieter Winsemius, Rudy Rabbinge en Ferd Crone, It Fryske Gea, de Friese Milieu Federatie en Vogelbescherming Nederland

Samenvatting

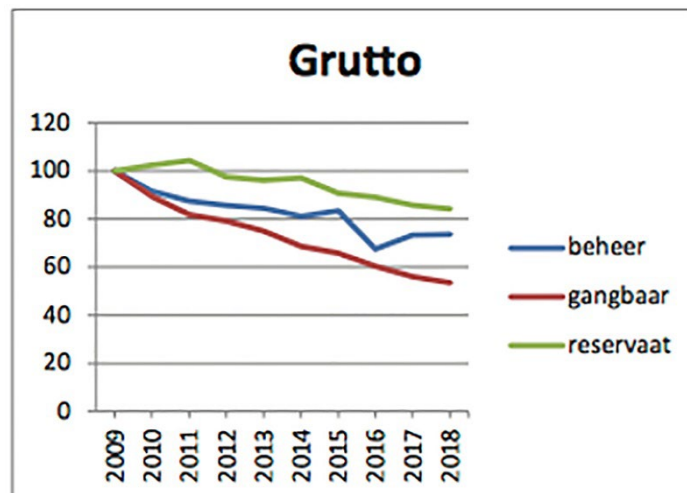
AANVALSPLAN GRUTTO

In 1988 juichten miljoenen mensen: "Aanvalluh!" Het Nederlands elftal werd er Europees kampioen mee. Nu roepen we samen 'Aanvalluh!' om de grutto te redden.

Aanval is de laatste verdediging

Het verbeteren van de Nederlandse biodiversiteit is één van de speciale en uitdagende verantwoordelijkheden van de overheid.

De grutto - onze nationale vogel - verdwijnt in rap tempo uit ons land: Waren er in 1970 nog 120.000 broedparen van deze weidevogels, nu resteren er minder dan 30.000 en de achteruitgang gaat onverminderd door. Nederland heeft een internationale verantwoordelijkheid voor de grutto: maar liefst 80% van Europese populatie broedt in ons land. De achteruitgang van de weidevogels is een gevolg van de teloorgang van het unieke weidelandschap van laag-Nederland. Ook van andere weidevogels, zoals Kievit, scholekster en tureluur, zijn er steeds minder.

Recente trends in gruttopopulatie als functie van beheertype

Op initiatief van Pieter Winsemius (oud-minister van VROM), It Fryske Gea, de Friese Milieu Federatie en Vogelbescherming Nederland is met inbreng van zes weidevogelprovincies, landbouworganisaties, natuurorganisaties en wetenschappers het *Aanvalsplan Grutto* opgesteld. Met dit plan moet het lukken de neerwaartse trend van de grutto en andere weidevogels te keren. De organisaties putten daarbij inspiratie uit succesvolle aanvalsplannen met een symboolsoort zoals de zalm bij het schoonmaken van de Rijn na de Sandozramp in 1986 en de zeehond bij de verbetering van de Waddennatuur. Dieren en planten vormen de thermometer van de kwaliteit van de natuur.

De aandacht voor het herstel van de biodiversiteit is de afgelopen jaren toegenomen door nieuws over de vastgestelde achteruitgang van insecten en het verschijnen van voorheen heel gewone vogelsoorten op de Rode Lijst van bedreigde Nederlandse broedvogels. Dit verlies van biodiversiteit heeft onder andere geleid tot het Deltaplan Biodiversiteit. In de afgelopen jaren is de kennis over de bescherming van weidevogels toegenomen en is de organisatie van het agrarisch natuurbeheer aangepast. In het land zijn meerdere goede initiatieven voor weidevogels genomen. Deze ontwikkelingen hebben tot nu toe echter onvoldoende effect gehad. Daarom is nu het moment voor de aanval!

Kansgebieden

Om de grutto te redden zijn optimale inrichting en beheer vereist in speciaal aan te wijzen kansrijke gebieden voor weidevogels. Deze gebieden zijn van voldoende omvang om te kunnen fungeren als brongebied voor het herstel van de populaties grutto's en andere weidevogels. De kansgebieden liggen in laag-Nederland, in de weidevogelprovincies: Friesland, Noord Holland, Zuid Holland, Utrecht, Groningen en Overijssel. Provincies selecteren de kansgebieden samen met boeren, natuurorganisaties en betrokken vrijwilligers.

Gebieden waar relatief veel weidevogels leven, waarbinnen de kansgebieden gezocht worden.

Maatregelen

Het succes in de kansgebieden is van vier maatregelen afhankelijk:

Omvang en openheid

De kansgebieden hebben bij voorkeur een omvang van rond 1.000 hectare met een kern van 200 hectare in de vorm van een weidevogelreservaat. Rondom die kern vindt extensieve, natuurvriendelijke landbouw plaats, voornamelijk melkveehouderij. De kansgebieden zijn open met minimale bebouwing en zonder bomen en struwelen. Weidevogels hebben graag uitzicht terwijl hun vijanden, roofdieren en roofvogels, juist bomen en dekking benutten om toe te slaan.

Waterpeil

Cruciaal voor het redden van de weidevogels is het fors verhogen van het waterpeil in de kansgebieden. Het peil zal in het broedseizoen omhoog moeten naar 10 tot 20 centimeter onder het maaiveld. Op dit moment is het peil ver daaronder tot wel 80 cm of meer onder het maaiveld. Bij een hoog waterpeil vinden volwassen grutto's in de zachte bodem voedsel in de vorm van wormen.

Agrarisch beheer

Zonder aangepast agrarisch beheer redden grutto's het niet om voldoende kuikens groot te brengen. Per broedpaar moeten jaarlijks tenminste 0,8 kuikens uitvliegen om de gruttostand te behouden en dat vereist gerichte actie. Maaien en begrazen kan pas na het uitvliegen van de vogels. Het injecteren van drijfmest dient vervangen te worden door het opbrengen van ruige stalmest. Injectie van drijfmest is funest voor wormen en ander bodemleven. De combinatie van een hoger waterpeil en ruige mest zorgt voor kruidenrijkdom. Kruiden- en bloemrijk grasland is essentieel voor insecten. Weidevogelkuikens zijn voor hun voedsel afhankelijk van voldoende insecten. Om dit agrarisch beheer mogelijk te maken zal de gemiddelde veedichtheid in de kansgebieden omlaag moeten van gemiddeld 2,5 volwassen rund per hectare naar 1.

Predatorenbeheer

Door de slinkende populatie weidevogels in sterk versnipperde gebieden gaan te veel nesten en kuikens verloren aan predatie door vossen, katten, reigers en andere roofdieren. Actief predatorenbeheer als tijdelijke noodmaatregel om een werkelijk evenwicht te herstellen, is daarom noodzakelijk. Dat vergt per gebied een plan. Elementen van zo'n plan zijn: (a) het verwijderen van bosjes en ruigte om de dekking en uitkijkposten van predatoren te beperken; (b) door met hoge waterpeilen en het uitrasteren van weilanden predatoren de toegang te belemmeren (c) bij het maaien zorgen dat nesten niet te herkennen zijn voor predatoren en (d) verjaging en bejaging.

Financiering

Een optimale inrichting van de kansgebieden en daarbij horend goed weidevogelbeheer behoeft een stevige financiële basis.

Enmalige investeringen

Er zijn eenmalige investeringen nodig in de aanpassing van het waterpeil, het aanleggen van zogeheten plasdrassen en verflauwen van slootranden. Ook moeten bosjes verwijderd worden om gebieden open te maken en minder aantrekkelijk voor predatoren. Om van drijfmest over te stappen naar ruige stalmest zijn investeringen in andere stallen nodig.

Beheersvergoedingen

Om van de kansgebieden succesvolle duurzame weidevogelgebieden te maken moet er een betrouwbare economische basis voor betrokken boeren gerealiseerd worden. Daarbij is het noodzakelijk dat de continuïteit van regelingen voor lange tijd geborgd is en niet gebonden is aan de boer maar aan de grond. Dit om te voorkomen dat bij verkoop van grond ook het weidevogelbeheer sneuvelt. Het is een taak van de overheid om de continuïteit te waarborgen. De huidige zes-jaarscontracten voor agrarisch natuurbeheer doen dat niet. Binnen de kansgebieden dient sprake te zijn van langjarige beheerscontracten met een looptijd van minimaal vijftien jaar. De vergoeding voor agrarisch natuurbeheer in de kansgebieden moet omhoog en gericht zijn op zogeheten 'zwaar beheer' met hoog waterpeil, kruidenrijk grasland, ruige mest en laat in het jaar maaien.

Een alternatief is een functieverandering van landbouw- naar (agrarische) natuurgrond waarbij de grond eenmalig wordt afgewaardeerd. De grote investering die dit vergt betaalt zich echter in de loop van dik tien jaar terug door de lagere beheersvergoeding. En is daarmee duurzamer en goedkoper.

Extensivering financieren

In de kansgebieden zal de veedichtheid per hectare drastisch naar beneden moeten. Dat kan door minder vee per bedrijf of doordat bedrijven meer grond krijgen bij een gelijkblijvende veestapel. Financiering voor deze verandering kan gevonden worden in de verkoop van fosfaatrechten, inzet van stikstofgelden en inzet van de gelden voor het opzetten van waterpeil in veenweidegebieden ten behoeve van het vasthouden van CO2 en het tegengaan van bodemdaling. Deze extensivering vraagt om een actieve

verkaveling met inbegrip van uitkoop van stoppers en aankoop van ruilgrond: wanneer individuele agrariërs niet willen omschakelen, moeten zij worden verleid om hun bedrijf elders voort te zetten. De overstap kan worden bevorderd door inzet van een omschakelfonds en door begeleiding van de betrokken boeren.

Kosten Aanvalsplan grutto

De overstap van het huidige beheer naar het gewenste beheer in een kansgebied van 1000 ha vereist een jaarlijkse investering van ongeveer € 1,2 miljoen; met ruim dertig kansgebieden daarom € 40 miljoen.

Daar bovenop komen de eenmalige kosten van herinrichting, van € 1100 per ha, oftewel ongeveer € 35 miljoen. Indien tachtig procent van het Aanvalsplan in vijf jaar zijn beslag krijgt, zullen de hogere kosten ten gevolge van de hogere deelname vooral in de latere jaren vallen. Het verdient daarom aanbeveling om vooralsnog uit te gaan van een oplopend bedrag van: € 25 naar € 50 miljoen per jaar.

CO2-beprijzing

In veenweidegebieden kan het vasthouden van CO₂ (die vrijkomt bij lage waterstand) tot extra inkomsten voor de boer leiden. Door het opzetten van het peil naar 10 tot 20 cm onder het maaiveld wordt naar schatting 10 ton CO₂ uitstoot per ha bespaard. Met een huidige CO₂-prijs van ongeveer € 30 per ton, zou sprake kunnen zijn van een vergoeding van € 300 per ha. Deze CO₂ rechten kunnen eventueel vanuit de markt gefinancierd worden.

Ook buiten de veenweidegebieden is het mogelijk in 'nat' blijvend grasland een netto CO₂-vastlegging tot 3 ton per ha te realiseren. Bij een CO₂-prijs van € 30 per ton leidt dat tot een denkbare 'beloning' in de orde van € 75 per ha.

Waterschapslasten

Agrariërs betalen jaarlijks gemiddeld 100 euro per hectare waterschapslasten. Voor natuurgebieden is dit rond de tien euro. Door voor land met een hoog waterpeil en zwaar beheer gericht op weidevogels de waterschapslasten gelijk aan natuurgebieden te rekenen daalt de kostprijs per hectare voor de boer aanzienlijk. Het verlies aan inkomsten voor het waterschap zou gespreid moeten worden over de waterschapslasten in de bebouwde omgeving en niet op die vanuit de agrarische sector. Er is een wetwijziging nodig om deze regeling te introduceren.

Hoger melkgeld

Een deel van de financiering kan uit de markt gehaald worden door verhoging van het melkgeld in de kansgebieden. Indien het melkgeld verhoogd wordt met 2 cent/l, stijgt het inkomen van een veehouder (met 70 ha waarop 70 koeien met een jaarproductie van 6.000 liter) met ca. € 8.500 per jaar. Verschillende partijen in de zuivelketen (collectieven, zuivelverwerkers, grootwinkelbedrijven) bieden "hun" boeren nu al een premie om een wenselijke bedrijfsvoering te stimuleren. Indien alle melkveehouders in de kansgebieden toegang hebben tot een premieregeling gericht op optimaal weidevogelbeheer, kan worden voortgebouwd op de basis van deze premieregelingen.

Jaarinkomen voor de boer

Indien in de kansgebieden sprake is van een toegespitst beheerpakket dat wordt aangevuld met een hogere beheersvergoeding, lagere waterschapslasten, een hoger melkgeld en - waar van toepassing - de opbrengst van CO₂-vastlegging, kan een aantrekkelijk verdienmodel vorm krijgen waarbij de betrokken melkveehouders €20 tot €25.000 extra inkomen ontvangen voor hun bijdragen aan het herstel van de weidevogelpopulatie.

Herstel van de populatie

Het huidige aantal grutto's van circa 33.000 broedparen zal naar verwachting bij ongewijzigd beleid de komende vijf jaar verminderen naar, 28.000 om uiteindelijk geheel of vrijwel geheel uit ons land te verdwijnen. Door de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto is het waarschijnlijk dat deze neergang kan worden omgezet in een toename van de gruttostand. En met de grutto tal van andere weidevogels.

Het Aanvalsplan Grutto is een initiatief van Pieter Winsemius en Ferd Crone, It Fryske Gea, de Friese Milieu Federatie en Vogelbescherming Nederland.

Het plan is tot stand gekomen met inbreng van: De provincies Fryslân, Groningen, Overijssel, Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland, De LandschappenNL, Natuurmonumenten, LTO BoerenNatuur, De gezamenlijke Natuur en Milieufederaties, Wereld Natuur Fonds.

Met deskundig advies van Theunis Piersma (weidevogels), Dick Melman en Tim Visser (kansgebieden), Rudy Rabbinge en Björn Dirks (CO₂-opslag) en vele anderen.

